

KEELE LIHTSUSTAMISE PÕHIMÕTTED SOOMES: MIS ON AREKEEL?

Minna Jaakola

Helsingi Ülikool, FI

minna.jaakola@helsinki.fi

Kokkuvõte. Artikkel annab ülevaate lihtsustatud keele põhimõtetest, lähtudes Soome keeolukorrast. *Arekeel* ehk *lihtne keel* (sm *selkokieli*, ingl *easy language, easy-to-read*) ja *selge keel* (sm *selkeä kieli*, ingl *plain language*) on lähedased, aga siiski erineva tähendusega mõisted. Nende ühine eesmärk on olla keelelise suhtluse viis, mis on igale ühiskonnaliikmele võimalikult kättesaadav. Arekeel on selgest keelest lihtsam, olles mõeldud inimestele, kellele üldkeel ja ka selge keel on liiga keerulised. Eri riikides tehtud keelearendustöö näitab, et mõlema mõistega seotud aspektid on olulised. Siinne ülevaade keskendub üksnes arekeele kasutamise põhimõtetele. Soomes on arekeel olnud kaua aega kasutusel ja arekeeles avaldatakse ka eri tekste, peamiselt informeerivaid ja juhendavaid tekste, aga ka ilukirjandust. Ülevaade kõrvutab *arekeele* mõistet *selge keele* ja *üldkeele* mõistetega, tutvustab lühidalt arekeele uurimise ja arendamise seisu Soomes ning kirjeldab soome arekeele olulisemaid omadusi. Lõpuks arutletakse lühidalt selle üle, kas arekeelt on eraldiseisvana üldse vaja.

Märksõnad: arekeel, lihtne keel, selge keel, üldkeel, keeleline ligipääsetavus, soome keel

DOI: <https://doi.org/10.12697/jeful.2025.16.1.08>

1. Arekeel – selge keel – üldkeel

Keele selgus kuulub ligipääsetavuse (ingl *accessibility*) mõiste juurde. Keeleline ligipääsetavus ilmneb muu hulgas selles, et ühiskonnas levitav informatsioon on igale inimesele võimalikult arusaadav. Rahvusvaheliselt on keelelise ligipääsetavusega seotud arekeele (sm *selkokieli*; ingl *easy language, easy-to-read*)¹ ja selge keele mõisted

1 Termineid *lihtne keel* ehk *arekeel* kasutatakse Eestis samuti tähenduses 'easy language'. Selles ülevaates kasutan neist terminit *arekeel*, mis on esitatud EKI ühend sõnastikus (2024) (termini tausta kohta vt Ehasalu 2025). Artiklis eelistatud terminiga ei kirjuta

(sm *selkeä kieli*; ingl *plain language*) (Maaß 2020; Lindholm & Vanhatalo 2021: 19–20; Leskelä, Mustajoki & Piehl 2022). Arekeel ja selge keel on erinevad keelekasutusviisid. Keele lihtsustamine selgeks keeleks ja arekeelsete tekstide loomine toimuvad osaliselt samade põhimõtete järgi, kuid arekeele puhul lihtsustatakse keelt rohkem. Lisaks on arekeeles kirjutamiseks tarvis teadmisi sihtrühmade keelelise toe vajaduse kohta.

Soomes arekeele kohta kasutusel oleva määratluse järgi on arekeel üldkeele kohandatud variant:

„Arekeel on soome keele keelekuju, mille sisu, sõnavara ja struktuur on kohandatud üldkeelest loetavamaks ja arusaadavamaks. See on mõeldud inimestele, kellel on raskusi üldkeele lugemise ja/või mõistmisega.“
[Autori tõlge.] (Leskelä 2019a: 93; Selkokeskus 2024a)

Soomes arekeele põhimõte on, et keele lihtsustamise lahendused ei tohi olla vastuolus soome üldkeele normidega (Leskelä 2019a: 95; Selkokeskus 2022). Oluliseks peetakse seda, et arekeel ei kaugeneks üldkeelest ega kujuneks eraldi normitud keelevariandiks. Seetõttu ei pea arekeelele koostama eraldi preskriptiivset grammatikat ega lubatud-keelatud vormide loetelu. Praegu lähtub arekeele arendamine Soomes kolmest põhimõttest: (i) ligipääsetava keele põhimõtted, (ii) teadmised lugemise ja keeletöötuse protsessidest, mida (iii) kaalutakse ja kontrollitakse nende teadmiste valguses, mis on olemas soome keele kohta. Arekeele arendamine on seega osa soome keele arendamisest ja selle uurimine on osa soome keele uurimisest.

Selge keel paigutatakse Soomes keerukuselt arekeele ja üldkeele vahele. Selget keelt määratletakse kooskõlas rahvusvahelise selge keele organisatsiooni (International Plain Language Federation, IPLF) määratlusega:

ma ette, kuidas mõistet *easy language* tuleks Eestis nimetada. Siiani on arekeelt Eestis tutvustatud ja kasutatud harva. (Ilmselt) Esimesed arekeelsed, noortele suunatud raamatud on tõlgitud soome keelest (Ehasalu 2025). Üks varaseim arekeele termini kasutaja Eestis oli logopeed Linnu Mae (Mae, Rajala & Virtanen 1996), kuid tema tegevus selles vallas lõppes (Järvi Lipasti, eravestlus). Eestis keskenduvad keele lihtsustamise juhised rohkem selge keele kui arekeele omadustele (nt EKI 2021b). Tänapäevaseid arekeele põhimõtteid tutvustavad MTÜ Vaimupuu veebileht (2024) ja ilukirjanduse vaatepunktist Peep Ehasalu (2025).

„A communication is in plain language if its wording, structure, and design are so clear that the intended readers can easily find what they need, understand what they find, and use that information (IPLF).“²

Selge keele kriteeriumid on avalikustatud rahvusvahelises ISO (International Organization for Standardization) standardis (2023), millest on olemas ka soomekeelne versioon (Selkeä kieli 2023). Arekeele ja selge keele ühine eesmärk on olla keelalise suhtluse viis, mis on tänu sõnavarale, keele struktuurile ning teksti ülesehitusele võimalikult kättesaadav igale ühiskonnaliikmele. Erinevus on aga keele lihtsustamise astmes ning selles, kuidas eri sihtrühmi arvesse võetakse. Nii arekeel kui ka selgel keel on üldkeele variandid. Selget keelt saab kasutada laialdaselt ametlikus suhtluses, meedias ja mujal – eriti juhul, kui mõne valdkonna erialakeel vajab selgitamist. Arekeel on aga suunatud inimestele, kellele üldkeel ja selge keel on liiga rasked. Niisiis arvestatakse arekeele põhimõtetes just nende aspektidega, mis on keeletöötuse ja mõistmisraskuste kohta teada.

Eri riikides võivad selge keele ja arekeele kirjeldused mõnevõrra erineda, kuid valdkonna ühine arusaam on, et arekeel on lihtsam kui selge keel (erinevate keelepiirkondade arekeele määratluste kohta vt Lindholm & Vanhatalo (toim) 2021). Erinevus on eelkõige selles, kuidas määratletakse selget keelt üldkeele suhtes (vrd Maaß 2020: 50–54; Leskelä 2021; Lindholm & Vanhatalo 2021: 19–20; Leskelä, Mustajoki & Piehl 2022). Näiteks Saksamaal ei peeta selget keelt üldkeele osaks (Maaß 2020) nagu Soomes. Soome üldkeel on põhimõtteliselt kõigil soome keelt rääkivatel inimestel ühine, mistõttu peaks see – korralikult kasutatuna – kogu elanikkonnale teabe edastamiseks sobima. Selge keel aga tagab selle, et kohandatud üldkeelne suhtlus on võimalikult arusaadav ja kättesaadav kõigile. Üldkeel, selge keel ja arekeel asuvad ühel kontiinumil ning alati on vaja hinnata, milline neist sobib kindlas kontekstis vastava otstarbega (Kotus 2024b).

Soomes on selge keele põhimõtteid rakendatud ka ametikeele arendamisel ja hooldamisel. Hea ametikeele (sm *hyvä virkakieli*) all

2 Eestikeelne määratlus on esitatud EKI veebilehel: „Selge sõnum on sellise sõnastuse, ülesehituse ja kujundusega, millest sihtrühm leiab vajaliku teabe kergesti, saab sellest aru, oskab selle põhjal tegutseda.“ (EKI 2021a) Samas allikas on selge keel määratletud kui „kõigile arusaadav tarbekeel, mida iseloomustab lihtne ja selge vorm ning mida eeskätt kasutatakse riigi ja inimese vahelises suhtluses“ (EKI 2021a).

mõistetakse Soomes ametiasutuste kasutatavat keelt, mis on üldkeele üks kasutusvariant.³ Hea ametikeel vastab haldusmenetluse seaduses sätestatud nõuetele, mille järgi peavad ametiasutused kasutama „asjalikku, selget ja arusaadavat keelt“ (Finlex 434/2003 § 9). Hea ametikeele määratlus lähtub selge keele määratlusest:

„Heas ametikeeles kirjutatud teksti toon on lugupidav. Selle sõnavara, struktuur ja vormistus aitavad lugejal leida vajaliku info, sellest aru saada ja seda kasutada.“ [Autori tõlge.] (Kotus 2024a)

Arekeelt seaduses küll ei mainita, aga riigikeele strateegias tuuakse välja, et arekeelt tuleb silmas pidada ka siis, kui ametiasutustes luuakse klientidele suunatud dokumente, nagu otsused, ankeedid/vormid või juhised (Kansalliskielistrategia 2021: 96, 135). Strateegias on seatud eesmärgiks suurendada arekeele kasutust ministriumide ja ametkondade tegevuses ning süvendada arekeele ja selge keele oskust ühiskonnas üldiselt (Kansalliskielistrategia 2021: 135). Värskes aruandes soome keele olukorrast Soomes (Onikki-Rantajääskö 2024: 239–243) rõhutatakse arekeele rolli keelelise ligipääsetavuse edendajana, millest on palju kasu näiteks olukordades, kui sisserändajad oskavad soome keelt eri tasemetel või kui kellelgi on keeletõtluse raskusi. Aruanne näitab, et ühiskonnas on vaja mitmekesist keeletööd: nii üldkeele, selge (ameti)keele kui ka arekeele edendamist ja uurimist.

Huvi arekeele (ja ka selge keele) uurimise vastu on rahvusvaheline, rahvusvahelist koostööd ühendab võrgustik ELIN (Easy Language International Network). Soome arekeele arendamise ja uurimise praeguse seisuga kohta saab põhjalikumalt lugeda Leelaura Leskelä ja Camilla Lindholmi kogumikust (2025), soome arekeele arendamise ajalooga saab tutvuda Eliisa Uotila ülevaates (2019), rootsi arekeele olukorda Soomes käsitlevad Solveig Arle, Carina Frondén & Camilla Lindholm (2025). Siinses artiklis keskendun kirjaliku arekeele põhimõtetele, arekeele kasutamise kohta suulises suhtluses vt Leskelä (2022).

3 Ametikeele all arendatakse ka õiguskeelt, mille eesmärk on olla täpne ja selge, et vältida tõlgendamisprobleeme. Selle ülesehitus on formaalne, sisaldades palju õigustermineid ja -fraase.

2. Arekeele juurutamine ja teadustöö Soomes

2.1. Arendamine ja korraldamine

Soov keelt lihtsustada on tingitud teatud inimrühmade keelelise toe vajadusest. Soomes, nagu paljudes teistes riikides, on arekeele-alase tegevuse juured seotud puuetega inimeste liikumise eesmärgiga edendada ühiskondlikku võrdsust ja ligipääsetavust (vt Maaß 2020; Leskelä 2021). Arekeelt on Soomes arendatud juba 1980. aastatest. Alguses olid arekeelsed tekstid mõeldud eelkõige inimestele, kellele valmistavad lugemisprotsess ja teksti mõistmine raskusi, kuid 2000. aastate alguses hakati rõhutama, et lihtsustatud keelt on vaja ja sellest on kasu ka laiemalt. Nii on juba pikka aega Soomes arekeelt nähtud keelelise abivahendina, millest võib kasu olla paljudele keeekasutajatele, et suhelda ja tegutseda ühiskonnas iseseisvalt ja teistega võrdselt. (Leskelä 2019b; 2021) Arekeelsed tekstid võivad aidata Soome migreerunud inimesi, kes õpivad soome keelt, või neid, kellel on arenguline keelehäire või mäluhäired, mis mõjutavad lugemist. Teisalt võib mõnede tekstide puhul (nt kriisiolukordades käitumise juhised) saada arekeelest kasu kogu Soome elanikkond. Lisaks võib arekeele vajadus olla ajutine (nt keele õppimisel).

Soomes avaldatakse arekeeles muu hulgas ametiasutuste juhendavaid tekste: näiteks justiitsministeerium avaldab kõikide valimiste kohta teavet ka arekeeles (vt nt Oikeusministeriö 2024), samuti on sotsiaalkindlustusametil arekeelne veebileht (Kela 2024). Arekeeles avaldatakse regulaarselt uudiseid,⁴ aga ka teabe- ja ilukirjandust ning õppematerjale (vt Selkokeskus 2024b), samuti antakse välja ajalehte ja ajakirja.⁵ Arekeelsed tekstid on sageli kohandatud üld- või erialakeelsed tekstid, kuid ilmub ka otse arekeeles kirjutatud tekste, nagu patsiendiinfo Satasairaala veebilehel, mis on esitatud ainult arekeeles (Satasairaala 2025; vt ka Klaara-verkosto 2022).

4 Soome Rahvusringhäälingus on iga päev kavas arekeelsed teleuudised („Selkouutiset“) ning kaks korda nädalas uudiseid kokku võttev ja selgitav saade („Uutisviikko selkosuomaksi“). Arekeelsed uudised avaldatakse ka tekstina internetis (YLE 2024).

5 Ajaleht Selkosanommat ilmub paberil, internetis ilmuvad uudised tekstina ja ettelõetuna (Selkosanommat 2024). Ajalehte annab välja Selkokeskus ja selle sihtrühm on inimesed, kes vajavad arekeelt. Ajakiri Leija on suunatud vaimupuudega lugejatele ja see ilmub kuus korda aastas (Leija 2024). Arekeeles materjale avaldab ka Papunet (2024).

Praktilist arekeele-alast tegevust Soomes korraldab praegu 2000. aastal asutatud arekeele keskus Selkokeskus, mis kuulub arengupuudega inimeste liidu (Kehitysvammaliitto) juurde (Leskelä 2019a: 264). Selkokeskus töötab välja arekeele juhiseid, koolitab arekeele eksperte ja annab välja arekeelset väljaannet *Selkosanomat*. Lisaks väljastab keskus arekeele märgiseid arekeelsetele materjalidele, mis vastavad kindlatele kriteeriumidele (vt jaotis 3.3).⁶ Hea ametikeele ja selge keele arendamise eest vastutab üldiselt Soomes Kotimaisten kielten keskus (Kodumaiste keelte keskus) ehk Kotus. Kotuse tegevusvaldkonda kuulub ka arekeel, koostööd tehakse Selkokeskusega. Selkokeskuse tööd toetab lisaks arekeele nõukogu (Selkokielen neuvottelukunta), kuhu kuuluvad ligi 60 organisatsiooni esindajad ja mille esimees on Kotuse esindaja (Selkokeskus 2024c). Nõukogu koostab ja avaldab arekeele rakenduskava (Selkokeskus 2024d). Soome arekeele-alane tegevus ja arekeele juhised on keskendunud eelkõige kirjalikule keelele, kuid uuritakse ja juhendatakse ka arekeelset suulist suhtlust (Leskelä 2012; Leskelä 2019a: 212–260; Leskelä & Lindholm 2023).

2.2. Arekeele-alane uurimistöö

Viimase kümmekonna aasta jooksul on elavnenud arekeele uurimine, mis on praegu üsna mitmekesine ja multidistsiplinaarne. Esimene väitekirj arekeelest Soomes on Irja Vinni haridusteaduse valdkonda kuuluv „Tekstistä selkoa“ (1998). Keeleteaduse väitekirju on Soomes kaitstud kolm. Auli Kulkki-Niemise uurimus (2010) kirjeldab tollaste arekeelsete uudiste keelelisi ja tekstiliigipõhiseid eripärasid. Leskelä (2022) uurib vestlusanalüüsi meetodil arengupuudega isikute ja nendega töötavate spetsialistide suulises suhtluses kasutatud arekeelt. Idastiina Valtasalmi (2024) analüüsib arekeele sõnavara mitme meetodi abil: katseliste meetoditega vaatleb ta arengupuudega täiskasvanute sõnavaraoskust, lisaks analüüsib sõnavalikut arekeele korpustes ning teeb tulemuste põhjal ettepanekuid arekeele juhiste arendamiseks.

Teavet arekeele ja selle kasutamise kohta on lisaks doktoritöödele kogunenud teistest ülikoolide ja muude haridusasutuste lõputöödest.

6 Siiski tuleb märkida, et märgise saanud materjalid on üsna mitmekesised ja võivad lugejale kohati rasked olla. Kõik märgise saanud materjalid ei vasta praegustele muutunud kriteeriumidele.

Arekeele uurijaid ühendava võrgustiku Klaara veebilehel on loetletud sadakond uurimust (nende hulgas bakalaureusetööd, magistrیتööd ja diplomitööd) (Klaara-verkosto 2024a). Samuti käivad praegu uurimisprojektid nii kirjaliku kui ka suulise arekeelse suhtluse kohta (Klaara-verkosto 2024b). Soomes on võimalik õppida ka arekeele spetsialistiks: näiteks Helsingi ülikoolis ja Helsingi avatud ülikoolis on võimalik läbida arekeele õppemoodul ning Helsingi ja Tampere ülikoolis toimuvad tõlketeaduse erialal arekeele loengud. Viimane on õigustatud, kuna teksti arekeelde kohandamisel, s.o suunamisel teisele lugejaskonnale, on sarnaseid jooni tõlkimisega, mistõttu võib arekeeles teksti loomist (sm *selkoistaminen/selkomukauttaminen*) pidada keelesiseseks tõlkimiseks. Tekstide kohandamisel arekeelde on tõlketeaduse põhimõtteid juba kasutatud (Kuusi et al. 2023: 90, 92–95).

Peale väitekirjade on avaldatud ka mõned artiklid, sh ajakirja Virittäjä arekeele uurimise erinumber (Jaakola, Onikki-Rantajääskö & Vanhatalo (toim) 2023). Lisaks on Soome autoritelt ilmunud rahvusvahelisi publikatsioone: Euroopa arekeele käsiraamat „Handbook of Easy Languages in Europe“ (Lindholm & Vanhatalo (toim) 2021) ja ajakirja Nordic Journal of Linguistics arekeele erinumber (Vanhatalo, Lindholm & Onikki-Rantajääskö (toim) 2022).

3. Arekeel Soomes

3.1. Raskusastmed

Mõnes riigis on peetud vajalikuks jagada arekeel raskusastmeteks: näiteks Rootsis on arekeelel kolm astet (*lätt, lättare, lättast*) (Bohman 2021: 546–547) ja Saksamaal kaks (*Leichte Sprache* ja *Leichte Sprache Plus*) (Maaß, Rink & Hansen-Schirra 2021: 194). Soomes on kaalutud arekeele jagamist kolme raskusastmesse: kerge, põhitase ja nõudlik (*helppo, perustaso, vaativa*) (Leskelä 2019a: 160; 2019b). Nõudliku arekeele astme vajalikkus on siiski kahtluse alla seatud, kuna selle erinevust selgest keelest on raske määratleda (Leskelä 2021: 164). Praeguse arvamuse järgi on otstarbekaim eristada arekeele põhimõtetes kahte keerukuse astet: kerget arekeelt ja põhitaseme arekeelt (Leskelä, Mustajoki & Piehl 2023; Leskelä & Lindholm 2025: 23).

Põhitaseme arekeel on kõige tavalisem arekeele vorm, mille põhimõtteid püüavad järgida näiteks väljaanded Leija (2024) ja Selkosanomat (2024) ning YLE Selkouutiset (YLE 2024). Põhitaseme arekeelsed tekstid peaksid olema kergest arekeelest raskemad, aga üldkeelest ja selgest keelest lihtsamad. Kuna põhitaseme arekeel jääb mõnele lugejale liiga keeruliseks, esindab kõige lihtsamat keelekasutust kerge arekeel (Leskelä 2019a: 163–169). Kerge arekeel on suunatud nendele inimestele, kes vajavad lugemisel palju tuge. Raskusi võib neil olla mehaanilise lugemisoskusega ja/või keeletöötlusega. Seepärast hoitakse kerge arekeele sõnavara üsna piiratud ja struktuur võimalikult lihtne. Mõistmise toetamiseks võidakse kasutada ka pilte. Kerge arekeele jaoks pakub Leela Laura Leskelä (2019a: 166–167) välja kolme tüüpi keelelisi vahendeid: keelevahendid, mida on soovitatav kasutada; keelevahendid, mida soovitatakse vältida; keelevahendid, mida ei tohiks üldse kasutada.⁷ Teksti keerukust tuleb siiski hinnata tervikuna: mõni üksik raskeks peetud keelend ei pruugi kogu teksti raskeks muuta.

Arekeele raskusastmete kasutamise kohta on nii Soomes kui ka mujal alles vähe uurimusi, astmete kirjeldused põhinevad suuresti kogemusel ning teoreetilistel teadmistel teksti arusaadavuse ja loetavuse kohta (Leskelä 2019a: 141; Leskelä & Lindholm 2025: 25). Seetõttu on vaja uurimusi, kus kergele ja põhitaseme arekeelele sobivaks hinnatud omadusi katsetatakse vastavate sihtrühmadega. Uurijate suuremat tähelepanu vajab just kerge arekeel: millised keelendid tekitavad raskusi ning milliseid vorme ja konstruktsioone tuleks tõepoolest vältida.

3.2. Kasutegurid ja sihtrühmad

Vajadus arekeele raskusastmete järele peegeldab seda, et lugejatel on eri põhjused, miks üldkeelsed tekstid on neile keerulised. Kuna keele lihtsustamise vajadus võib tuleneda nii lugemise ja loetu tõlgendamise raskusest kui ka ebapiisavast keeleoskusest, läheb lugejatel tõenäoliselt

7 Leskelä (2019a: 166) loetleb keelendeid, mida ei tohi kerges arekeeles kasutada: täisminevik ja enneminävik, tingiv kõneviis, üldisikuline lause (*laskun voi maksaa verkoossa* 'arve saab maksta veebis'), verbide teatud infiniitvormid (*tehdäkseni* 'et ma teen/teenksin', *tehdä* 'tehes', *tehdessä* 'tehes', *tekemässä* 'tegemas'), kesksõnalised omadussõnad täiendina (*katsotut elokuvat* 'vaadatud filmid') ja põimlaused. Lisaks ei soovita Leskelä (2019a: 166) kerges arekeeles kasutada passiivi ja sünonüüme. Samas ei ole aga uuritud, kui keeruline on passiiv eri sihtrühmadele.

vaja erinevaid keelelisi lahendusi ja selgitamise viise. Selle põhjal, misugune on oletatav toe vajadus, eristatakse tavaliselt kolme sihtrühma: (i) isikud, kellel on neuroloogilistel põhjustel püsivalt erinev keeleoskus (nt arengupuue, düsleksia), (ii) isikud, kelle keeleoskus on varasemaga võrreldes nõrgenenud (nt mäluhäire), ja (iii) isikud, kelle vähene keeleoskus on ajutine (nt keeleõppijad) (Leskelä & Lindholm 2012; Leskelä & Kulkki-Nieminen 2015: 25–32; kokkuvõtvalt ka Valtasalmi 2024: 21).⁸

Arekeele raskusastet ei saa määratleda siiski vaid sihtrühmast lähtudes, sest keele- ja lugemisoskuse tase varieerub ka rühmade sees. Lisaks võib arekeele sobivus sõltuda olukorrast. Arekeele põhimõtete hulgas on tähtsal kohal tekstile kavandatud lugejaskonna ehk sihtpubliku teadmistest lähtumine. Sihtpublik määratletakse teksti funktsiooni põhjal: mida tekstiga taotletakse ja kes peaks seda lugema (Valtasalmi 2024: 23). Arekeelne tekst võib mõnes olukorras olla hea lahendus kogu lugejaskonnale, eriti juhul, kui infot on vaja jagada kiiresti (nt kriisikommunikatsioonis) või anda täpseid juhiseid (nt patsiendijuhendid).

Sihtpublik ja selle esindaja, sihtlugeja, on arekeelses suhtluses olulised mõisted, sest iga teksti puhul peab autor mõtlema teksti eesmärgile: milline on lugeja ja milleks ta teksti kasutab. Sihtlugeja positsiooni määratlemiseks saab kasutada lingvistika ja meediauuringute mõisteid. Kavandatud või eeldatav lugeja (ingl *intended reader*, *construed reader*) on lugeja positsioon, mis luuakse tekstis tehtud keeleliste ja temaatiliste valikute kaudu (vt nt Thompson 2012; Valtasalmi 2024: 24 ja selles viidatud allikad). Näiteks annavad teksti sõnavalik või lisa-selgituste sisu märku sellest, millist teadmiste taset tekst lugejalt eeldab. Meediauuringutes tähendab mõiste *mudellugeja* (ingl *model reader*) toimetamisprotsessis teadlikult konstrueeritud lugejat (vt nt Helle & Töyry 2008; Jaakola et al. 2014). Mudellugejale mõtlemine võib aidata teksti kindla(te)le sihtrühma(de)le suunata. Lugejaga arvestamine on muidugi oluline mistahes üld- ja arekeelsete tekstide puhul, kuid eriti oluline on see ametlikus suhtluses ja kõikvõimalike institutsionaalsete juhendavate tekstide puhul.

8 Selkokeskuse hinnangu järgi (2019) on arekeelest kõige rohkem kasu A1–B1 tasemel keeleõppijatele.

3.3. Juhised

Arekeelt on Soomes arendatud ja juhiseid avaldatud alates 1980. aastest (vt Uotila 2019). Arekeele juhised kirjeldavad seda, kuidas tekste kergemini mõistetakse muuta (sõnavara, struktuur, tekst kui tervik). Arekeele juhiseid koostati pikka aega peamiselt praktikast saadud teadmiste põhjal, kuid praegu põhinevad need üha enam eri valdkondade uurimistulemustel. Kõige uuemad arekeele juhised on „Selkokieli. Saavutettavan kielen opas“ (Leskelä 2019a) ning „Selkokirjoittajan tekstilajit“ (Leskelä & Kulkki-Nieminen 2015). Need kaks teost sisaldavad ülevaadet arekeele põhimõtetest ja keele kohandamisest vastavalt teksti funktsioonile ja lugeja vajadustele.

Arekeele juhised keskenduvad peamiselt informeerivatele ja juhendavatele tekstidele, kuid neis kirjeldatakse ka arekeelsete ilukirjanduslike ja meelelahutuslike tekstide omadusi (Leskelä & Kulkki-Nieminen 2015: 134–193; Airaksinen & Sainio 2024). Arusaadavust puudutavad juhised on seotud keele omadustega, eriti sõnavara ja eri konstruktsioonide selgusega (Leskelä 2019a: 128–171; vt ka Selkokeskus 2022: kriteeriumid 1–67). Muu hulgas pööratakse juhistes tähelepanu teksti kujunduse, nagu tüpograafia ja illustratsioonide, selgusele (Leskelä 2019a: 173–210; vt ka Selkokeskus 2022: kriteeriumid 68–96).

Värskeim teave on kokku võetud Selkokeskuse arendatud Selkomittari ehk aremõõtjas, mille esimene versioon ilmus 2018. aastal (Selkokeskus 2022). See on abivahend, millega saab kontrollida informeerivate või juhendavate arekeelsete tekstide vastavust põhitaseme arekeelele. Mõõtjas on kokku 96 kriteeriumi, millest 27 puudutavad kogu teksti, 16 leksikat, 24 grammatikat ning 29 teksti kujundust ja illustratsioone. Oluline on märkida, et aremõõtja on hindamistöööriist, mitte juhend. Iga kriteeriumi on kirjeldatud lühidalt, ilma põhjalike selgituste ja põhjendusteta. Kui kasutaja Selkomittari tausta ei tea, võib ta kriteeriume tõlgendada arekeele reeglitenä ja neid eranditult järgida. Kuigi mõõtja peegeldab praegust arusaama põhitaseme arekeele omadustest, ei ole see arekeele normistik, vaid pigem aitab mõista, millistele aspektidele tuleks arekeeles tähelepanu pöörata. Kuna Selkomittari on lihtsasti kättesaadav ja hõlmab arekeele eri valdkondi, on sellel siiski ka juhendav mõju: seal esitatu mõjutab osaliselt seda, kuidas inimesed arekeelt tajuvad ja millele kirjutajad oma lahendusi kaaludes tuginevad. Samas annab mõõtja sisendi teadlastele, kes uurivad arekeele kriteeriumide rakendamist tegelikult keelekasutuses (Valtasalmi 2024).

3.4. Põhimõte: tekstiliik

Teksti funktsioon on seotud tekstliigiga. Tekstiliigi omadused aitavad lugejal ära tunda ja tõlgendada teksti eesmärki ning leida endale olulist teavet. Seega peab arekeelse teksti kirjutaja tundma tekstiliigi tüüpilisi elemente. Lisaks peab kirjutaja mõtlema, kuidas võiksid mingit liiki üldkeelsed tekstid välja näha lihtsustatud kujul (Leskelä & Kulkki-Nieminen 2015). See tähendab, et tuleb kaaluda, kas arekeeles on tekstiliigid samad, mis alg- ehk lähteteksti liigid. Paljusid arekeelseid tekste võib näha üldkeelsete tekstiliikide alaliikidena: uudisest saab arekeelne uudis, teatmeteosest selle arekeelne vaste, brošüürist arekeelne brošüür. Selliste tekstiliikide kohta saab anda juhised, milline peaks olema nende arekeelne versioon (Leskelä & Kulkki-Nieminen 2015: 20).

Tähtis arekeelse teksti kirjutamise põhimõte on, et teksti funktsioon ning toon ja stiil jääksid samaks: näiteks ei tohi ametlikku teadet või kirja muuta familiaarseks. Mõnel arekeelde kohandamise juhul peab tekstiliiki muutma: näiteks ei saa põhiseadusest teha arekeelset versiooni, vaid ainult arekeelse tutvustuse (Leskelä & Kulkki-Nieminen 2015: 21). Arekeelde kohandatud tekst ei asenda lähteteksti, vaid aitab seda mõista. Arekeelne tekst võib näiteks olla algteksti kokkuvõte või näidata, millist tegevust algtekst lugejalt nõuab. Ka sellistel juhtudel peavad arekeelse teksti stiil ja toon jääma samaks (nt seaduse puhul ametlikuks), et tekst edastaks sama teabe ja sõnumi. See põhimõte kehtib ka üldiselt tekstide puhul: näiteks kui teade muudetakse uudiseks või seaduse põhjal koostatakse juhendtekst (Tiililä & Karvinen 2017).

Kuna tekstiliigid erinevad, on vaja eri selgitamise strateegiaid (Leskelä & Kulkki-Nieminen 2015: 51–52). Juhendavates tekstides võiks kasutada lühendamist ja kokkuvõtlikku esitusviisi. Seevastu näiteks teadustekstides ja õpikutes tuleb tähelepanelikult jälgida teksti kui terviku loogilisust, mistõttu peab mõnikord seoseid selgitama ja niimoodi teksti pikendama. Varasemad uurimused osutavad, et teksti lihtsustamine muudab küll üksikute andmete leidmise kergemaks, kuid ei pruugi kergendada teksti tervikliku sisu mõistmist, vaid tulemus võib olla vastupidine (vt nt K2 õppijate kohta Rapatti 2008; Vasile 2022).⁹

9 Katriina Rapatti (2008) katse tulemused näitasid, et põhikooli ajalooõpikute lihtsustatud (ja samas ka lühendatud) tekst osutus õpilastele raskemaks kui originaaltekst või selgitustega pikendatud tekst. Tähelepanuväärne on, et õpilased pidasid pikemat teksti kiiremini loetavaks kui lühemaid versioone. Uurimus toetab neid tähelepanekuid, mis on tehtud tekstide kohandamise kohta eri sihtrühmade jaoks (nt Kintsch 1994: 301).

Seega ei tähenda arekeeles kirjutamine ainult teksti ja keele lihtsustamist, vaid sõnumi kohandamist nii, et teksti eesmärk oleks selge ja kavandatud sihtrühm saaks vajaliku teabe kätte. Arekeelse teksti lugejalt eeldatakse vähem taustateadmisi kui üldkeelse teksti lugejalt. Seetõttu selgitatakse arekeelses tekstis ka neid aspekte, mida üldkeelses tekstis ei peeta vajalikuks (samal määral) selgitada.

3.5. Muud põhimõtted

Soome arekeele juhistes otseselt ei keelata, vaid pigem soovitatakse kaalutletult kasutada või vältida keerulise tähenduse või struktuuriga väljendeid. Näiteks tuuakse mitmemorfeemilised sõnavormid ja keerulised süntaktilised konstruktsioonid, nagu passiiv, rinnastatud kõrvallaused, üldisikulised või tingivat kõneviisi sisaldavad laused. Sõnavarast soovitatakse kasutada lühikesi, lugejale eeldatavasti tuttavaid ja olukorrale vastavaid võimalikult konkreetse tähendusega sõnu. Sünonüüme soovitatakse kasutada tekstis kaalutletult. (Selkokeskus 2022) Sõnavarajuhiseid on hiljuti kriitiliselt vaadanud Valtasalmi (2024: 64–80), pakkudes Selkomittari kriteeriumidesse muudatusi ja täpsustusi.

Soome keelele omane morfoloogiline mitmekesisus on üks arekeele lihtsustamise keskseid valdkondi. Leskelä (2019a: 142–143) jaotab põhitaseme arekeele nimisõnade ja tegusõnade muutevormid kolme raskusastmesse: lihtne (*helppo*), keerulisem (*vaikeampi*) ja keeruline (*vaikea*). Nimisõnade käändevormidest paigutuvad lihtsale tasemele grammatilised käänded ja kohakäänded, seevastu (üldkeeles) harvemini esinevad käänded asuvad kahel keerukamal tasemel. Ka Selkomittari kriteeriumides üldiselt suunatakse kasutama nimisõnade lihtsaid vorme, kui see on võimalik (Selkokeskus 2022). Tegusõnade käändevormidest peetakse lihtsaks ainult *a*-infinitiivi ehk esimest infinitiivi (nt *kirjoittaa* 'kirjutada') ehk vormi, mis on soome keeles üsna tavaline verbiühendites (nt *tahdon kirjoittaa* 'tahan kirjutada'), ja on ka sõnaraamatu otsingusõna vorm. Seevastu *ma*-infinitiivi (nt *ryhdyn kirjoittamaan* 'hakkan kirjutama') ja oleviku *va*-partitsiip (nt *kirjoittava* 'kirjutav') peetakse keerulisemaks. (Leskelä 2019a: 146–147) Muid käändevorme peetakse keeruliseks muu hulgas seetõttu, et need esinevad sageli keerulistes konstruktsioonides, mida võib olla otstarbekas jagada osalauseteks, näiteks *hän istui viereeni nauraen* 'ta istus naerdes minu

kõrvale' -> *hän istui viereeni ja nauroi* 'ta istus minu kõrvale ja naeris' (Leskelä 2019a: 143).

Siiski on uurimustes leitud, et paljusid keeruliseks hinnatud konstruktsioone kasutatakse arekeelsetes tekstides viisil, mida on raske vältida ja teiste vahenditega asendada. Näiteks rinnastatud kõrvallauseid, mida võib pidada keerulisteks konstruktsioonideks, võib vaja minna tekstiosades, kus lugejale esitatakse toetuse või teenuse saamiseks vältimatud tingimused: *voit saada sairauspäivärahaa, jos olet 16–67-vuotias etkä sairautesi takia pysty työhön* 'võid saada haiguspäevaraha, kui oled 16–67-aastane ega suuda haiguse tõttu töötada' (Tulijoki 2022). Samuti on näiteks essiivi kohta väidetud, et see on keeruline või keerulisem muutevorm, mida tasuks võimaluse korral vältida (Leskelä 2019a: 142). Samas selgub Valtasalmi uurimusest (2023), et essiivi kasutatakse arekeele korpuskes umbes sama sagedasti kui üldkeele korpuskes. Suur osa arekeelsete tekstide essiivi kasutusviisidest on leksikaliseerunud või kinnistunud väljendid, mille vältimine või asendamine teiste konstruktsioonidega tekitaks ebaloomulikke väljendeid. Valtasalmi (2023) rõhutab, et arekeele põhimõtetes tuleks rohkem arvestada vormide eri kasutusviisidega; on vaja uurida, millised konstruktsioonid arekeeles kasutusel on ja millal teatud vorme vältida tasub.

Valtasalmi (2024) uurimus toetab arusaama, et soome arekeele põhimõtetes ei ole mõistlik anda absoluutseid ja põhjendamata loetelusid n-ö headest ja halbade konstruktsioonidest. Selle asemel peab põhimõtetes arvestama iga konstruktsiooni funktsiooni ja laiemat kasutuskonteksti. Näiteks on leitud, et tingivat kõneviisi tuleks vältida (Selkokeskus 2022). Samas võib see olla sobiv lahendus, kui on vaja väljendada kas minevikus juhtunud, tulevikus hüpoteetiliselt esinevat või ootustele mittevastavat olukorda, näiteks *Ilman yhdistystä en olisi lähtenyt politiikkaan* 'Ilma ühinguta poleks ma poliitikasse läinud', *Huomenna olisi kiva uida* 'Homme oleks tore ujuda' (vt Hieta 2020; Jaakola & Onikki-Rantajääskö 2025: 167–168).

Samad tähelepanekud on tehtud impersonaalkonstruktsioonide kasutuse kohta. Varasemates arekeele juhistes on impersonaalkonstruktsioone, nagu passiivi ja umbisikulisi lauseid, peetud raskeks ja soovitatud neid vältida. Arekeelsete tekstide uurimused aga näitavad, et iga tekstiliigi puhul ei pruugi tekkida (häirivat) mitmetähenduslikkust või ebaselgust osalejate rollide suhtes, kuna kirjutaja püüab ja suudab need konteksti abil selgeks teha (Noronkoski 2020).

Impersonaalkonstruksioonid on ka mõnes kontekstis vajalikud vahendid: näiteks kui on vaja väljendada, et teol ei ole kindlat tegijat, või kui tegija väljendamine pole selles kontekstis otstarbekas (Leskelä 2019a: 122–123). Arekeele reeglite liiga range tõlgendamine võib tekitada ebaloomulikku ja üldkeelest lahknevat keelekasutust. Näiteks on arekeeles levinud üldkeelest sagedam nimisõna *ihminen* 'inimene' kasutamine, mille üheks põhjuseks on vältida passiivi, nt *Suomessa ihmiset käyttävät paljon internettiä* 'Soomes kasutavad inimesed palju internetti' (vrd *Suomessa käytetään paljon internettiä* 'Soomes kasutatakse palju internetti'). Lisaks meenutab umbisikuliste lausete asemel nimisõna *ihminen* kasutamine geneerilist ehk üldisikulist subjekti, nt *Kuitenkin ihminen voi helpottaa aamulla heräämistä* (vrd *aamulla heräämistä voi kuitenkin helpottaa*) 'Siiski võib [inimene] hommikul ärkamist lihtsustada'. (Kulkki-Nieminen 2010; Valtasalmi 2021: 88–91)

Arekeele tegelemine on Soomes siiski paindlik ja selle põhimõtteid arendatakse koos kasvava uurimistööga. Näiteks on tingiva kõneviisi ja passiivi kohta käivad juhised varasemast selgemad ja Selkominen kriteeriumid võtavad nüüd rohkem arvesse uurimistulemusi nende konstruksioonide kasutamise kohta arekeeles. Arekeelse materjali uurimise tulemused näitavad selgelt, et kindla vormi kasutamine on alati seotud kontekstiga. Näiteks essiiv, umbisikuline tegumood või tingiv kõneviis ei esine kunagi üksi, vaid osana laiemast keelelisest konstruksioonist ja interaktiivsest toimingust, nagu juhised, küsimus, väide või põhjendus. Seejuures toetab kontekst muidu keeruliseks hinnatud vormide mõistmist.

4. Arekeele olulisus keeles ja ühiskonnas

Arekeele ja selge keele põhimõtted on sarnased. Mõlema keelevariandi aluseks on keelelise ligipäasetavuse põhimõte ning mõlema puhul lähtutakse sõnumi selgitamisest ja keele lihtsustamisest otstarbekal viisil. Seega võib tekkida küsimus, kas selge keele ja hea ametikeele kõrval on vaja eraldi arekeelt.

Selge keel ja arekeel on siiski suunatud eri sihtrühmadele. Samuti erinevad olukorrad, kus lihtsustatud keelt vajatakse. Selge keel on suunatud inimestele, kellel ei ole suuri lugemis- ega mõistmisraskusi. Sel juhul tähendab selgitamine ja lihtsustamine seda, et spetsialistidele

mõeldud erialakeelne tekst muudetakse üldiselt arusaadavaks, näiteks kohandades erialatermineid ja väljendusviisi. Arekeel ja selle raskusastmed on seevastu suunatud inimestele, kellel on – kas püsivalt või ajutiselt – raske lugeda ja mõista ka selgelt kirjutatud üldkeelseid tekste. Arekeel suunab märkama keelekogukonna mitmekesisust ja sellele mõtlema. Arekeelt ei saa arendada, võtmata arvesse teadmust, mis tekib keeleteaduse, lugemise ja kirjutamise uurimise ning ka laiemalt mõistmise uurimise valdkondades. Niisiis võib arekeelt kirjeldada kui süsteemi, mille abil luuakse ligipääsetavaid tekste võimalikult laiale lugejaskonnale.

Kokkuvõtvalt on arekeelse teksti loomise põhimõtted järgmised:

- sihtrühmaga arvestamine;
- teksti funktsiooni väljaselgitamine;
- tekstiliigi omaduste väljaselgitamine;
- keeruliste konstruktsioonide vältimine ehk võimalikult kergesti mõistetavate konstruktsioonide kasutamine;
- sihtrühmale tuttava sõnavara kasutamine;
- erialaterminite ning tõenäoliselt keeruliste sõnade ja mõistete selgitamine;
- teksti infomahu hoidmine mõistlikul, kuid piisaval tasemel.

On siiski oluline, et arekeelt arendataks koos selge keele ja hea ametikeelega, sest ülaltoodud põhimõtted kehtivad ka nende kohta. Arekeel ei tohi muutuda üldkeelest lahknevaks, teisiti normitud keelevormiks. See tõttu võib luua ja arendada küll arekeele põhimõtteid, kuid mitte eraldi keelenorme. Arekeelsetes tekstides on oluline teksti arusaadavuse põhimõte: see ei ole ainult keele lihtsustamine ega teatud vormide aktsepteerimine või keelamine, vaid sõnumi kohandamine selliseks, et teksti eesmärk oleks sihtrühmale arusaadav. Teksti arusaadavus on mistahes keelekasutuse eesmärk, kuid arekeele puhul peaks see olema tegevuse lähtepunkt. Arekeeles kirjutamise taga on inimeste teadvustatud tegevus: oskus kohandada keelekasutust lihtsamaks lugeja vajaduste järgi. Tegemist on suhtlusega, mis võimaldab eri inimrühmadel ühiskonnas osaleda. Ligipääsetav keel on demokraatia eeltingimus.

Tänuõnad

Täna kaht retsensenti ja erinumbri toimetajaid konstruktiivsete ja sisukate kommentaaride eest. Aitäh ka mu eesti keele kohendamise eest!

Kirjandus

- Airaksinen, Ella & Ari Sainio. 2024. Sukella selkokirjaan. Selkokirjallisuus pintaa syvemmältä. Espoo: Kehitysvammaliitto ry, Opik.
- arekeel. EKI ühendõnastik 2024. Eesti Keele Instituut, Sõnaveeb 2025. <https://sonaveeb.ee/search/unif/dlall/dsall/arekeel/1/est> (07.03.2025).
- Arle, Solveig, Carina Frondén & Camilla Lindholm. 2025. Selkoruotsi. Esimerkki plurisentrismien monimutkaisuudesta. *Tutkimusretkellä selkokieleen*. Leela Laskela & Camilla Lindholm (toim). 66–71. Helsinki: Gaudeamus.
- Bohman, Ulla. 2021. Easy Language in Sweden. Camilla Lindholm & Ulla Vanhatalo (toim), *The Handbook of Easy Languages in Europe*, 527–568. Berlin: Frank & Timme.
- Ehasalu, Peep. 2025. Lihtsast keelest rikka kirjanduseni. *Sirp*, 31.01. <https://www.sirp.ee/lihtsast-keelest-rikka-kirjanduseni/> (07.03.2025).
- EKI. 2021a. *Mis on selge keel*. EKI (Eesti Keele Instituudi) teatmik, 22.01. <https://eki.ee/teatmik/mis-on-selge-keel/> (30.10.2024).
- EKI. 2021b. *Selge keele näited*. EKI (Eesti Keele Instituudi) teatmik, 10.09. <https://eki.ee/teatmik/tekst/selge-keele-naited/> (30.10.2024).
- Finlex = Hallintolaki. Finlex 434/2003. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030434> (30.10.2024).
- Helle, Merja & Maija Töyry. 2008. Mallilukijasta muutoksen työkalu? Tiedotustutkimus. *Journalismikritiikin vuosikirja*. <http://journalismikritiikki.wordpress.com/verkoartikkelit/mallilukijasta-muutoksen-tyokalu/> (30.10.2024).
- Hieta, Anna. 2020. *Konditionaali tilanrakentajana selkokielisessä Leija-lehdessä*. Kandidaatintutkielma, suomen kieli, Helsingin yliopisto.
- International Plain Language Federation (IPLF). *Plain Language Definitions*. <https://www.iplfederation.org/plain-language/> (30.10.2024).
- Jaakola, Minna, Maija Töyry, Merja Helle & Tiina Onikki-Rantajääskö. 2014. Construing the Reader: Multidisciplinary approach to journalistic texts. *Discourse & Society* 25. 640–655. <https://doi.org/10.1177/0957926514536828>.
- Jaakola, Minna & Tiina Onikki-Rantajääskö. 2025. Mahdollisuuden ilmaiseminen selkokieleessä. Selkoteesti kielentutkimuksen näkökulmasta. Leela Laskela & Camilla Lindholm (toim), *Tutkimusretkellä selkokieleen*, 164–171. Helsinki: Gaudeamus.
- Jaakola, Minna, Tiina Onikki-Rantajääskö & Ulla Vanhatalo (toim). 2023. *Virittäjä. Selkokielen tutkimuksen teemanumero* 117(1). <https://journal.fi/virittaja/issue/view/9057>.

- Kansalliskielistrategia. Nationalspråksstrategi. 2021. Statsrådets principbeslut. Valtioneuvoston periaatepäätös. Valtioneuvoston julkaisuja 2021:87. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-967-0> (30.10.2024).
- Kela. 2024. *Kelan tuet selkokielellä*. <https://www.kela.fi/web/selkokieli/selkokieli> (30.10.2024).
- Kintsch, Walter. 1994. Text comprehension, memory, and learning. *American Psychologist* 49(4). 294–303. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.49.4.294>.
- Klaara-verkosto. 2022. *Selkokieltä sairaalaan*. <https://blogs.helsinki.fi/selkokieltasairaalaan/tietoa/> (30.10.2024).
- Klaara-verkosto. 2024a. *Selkokieltä koskevia artikkeleita ja julkaisuja*. <https://blogs.helsinki.fi/klaara-network/selkokielta-koskevia-artikkeleita/> (30.10.2024).
- Klaara-verkosto. 2024b. *Hankkeita*. <https://blogs.helsinki.fi/klaara-network/hankkeita/> (30.10.2024).
- Kotus. 2024a. *Ajankohtaista virkakielestä*. https://www.kotus.fi/kielitieto/hyva_virkakieli/ajankohtaista_virkakielesta/selkean_kielen_standardi_tukemaan_selkeytystyota.40623.news (30.10.2024).
- Kotus. 2024b. *Hyvän verkkokielen ohjeita*. <https://kielitoimistonohjepankki.fi/vk/2-kielellinen-saavutettavuus-ja-selkokieli/selkokielta-vai-selkeaa-kielta/> (30.10.2024).
- Kulkki-Nieminen, Auli. 2010. *Selkoistettu uutinen. Lingvistinen analyysi selkotehtin erityispiirteistä*. Acta Universitatis Tamperensis 1524. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Kuusi, Päivi, Kaarina Pitkänen-Heikkilä, Ritva Hartama-Heinonen, Leela Laura Leskelä, Päivi Pasanen & Juha Eskelinen. 2023. Selkomukauttaminen käännösstrategioiden valossa: Havainnot kääntäjänkoulutuksesta. *Virtittäjä* 127(1). 90–113. <https://doi.org/10.23982/vir.111955>.
- Leija. 2024. Kehitysvammaisten tukiliitto ry. <https://www.tukiliitto.fi/tukiliitto-ja-yhdistykset/tukiliiton-lehdet/leija/> (30.10.2024).
- Leskelä, Leela Laura. 2012. Selkokielen vuorovaikutuksen ohjeet. *Haavoittuva keskustelu. Keskustelunanalyttisiä tutkimuksia kielellisesti epäsymmetrisestä vuorovaikutuksesta*. Leela Laura Leskelä & Camilla Lindholm (toim). 269–298. Helsinki: Kehitysvammaliitto.
- Leskelä, Leela Laura. 2019a. *Selkokieli. Saavutettavan kielen opas*. Helsinki: Opike.
- Leskelä, Leela Laura. 2019b. Helppoa vai vaativampaa selkokieltä. Selkokielen mittaaminen ja vaikeustasot. *Puhe ja kieli* 39(49). 367–393. <https://doi.org/10.23997/pk.75679>.
- Leskelä, Leela Laura. 2021. Easy Language in Finland. Camilla Lindholm & Ulla Vanhatalo (toim), *The Handbook of Easy Languages in Europe*, 149–190. Berlin: Frank & Timme.
- Leskelä, Leela Laura. 2022. *Selkopuhetta! Puhuttu selkokieli kehitysvammaisten henkilöiden ja ammattilaisten vuorovaikutuksessa*. Helsinki: Helsingin yliopisto. <https://doi.org/10.23982/vir.126829>.
- Leskelä, Leela Laura & Auli Kulkki-Nieminen. 2015. *Selkokirjoittajan tekstilajit*. Helsinki: Opike.

- Leskelä, Leelaaura & Camilla Lindholm. 2012. Lukijalle. Leelaaura Leskelä & Camilla Lindholm (toim), *Haavoittuva keskustelu. Keskustelunanalyttisiä tutkimuksia kielellisesti epäsymmetrisestä vuorovaikutuksesta*, 7–11. Helsinki: Kehitysvammaliitto ry.
- Leskelä, Leelaaura & Camilla Lindholm. 2023. Selkopuhe kehitysvammaisen henkilön kielellisen osallisuuden tukena. Jenny Paananen, Meri Lindeman, Camilla Lindholm & Milla Luodonpää-Manni (toim), *Kieli, hyvinvointi ja haavoittuvuus*, 33–55. Helsinki: Gaudeamus.
- Leskelä, Leelaaura & Camilla Lindholm (toim). 2025. *Tutkimusretkellä selkokieleen*. Helsinki: Gaudeamus.
- Leskelä, Leelaaura & Camilla Lindholm. 2025. Selkokielen tutkimus yhteiskunnallista yhdenvertaisuutta edistämässä. Leelaaura Leskelä & Camilla Lindholm (toim), *Tutkimusretkellä selkokieleen*, 17–40. Helsinki: Gaudeamus.
- Leskelä, Leelaaura, Arto Mustajoki & Aino Piehl. 2022. Easy and plain languages as special cases of linguistic tailoring and standard language varieties. *Nordic Journal of Linguistics* 45(2). 194–213. <https://doi.org/10.1017/S0332586522000142>.
- Leskelä, Leelaaura, Arto Mustajoki & Aino Piehl. 2023. Ymmärrettävää kieltä erilaisille lukijoille. *Kielikello*. <https://kielikello.fi/ymmärrettävää-kieltä-erilaisille-lukijoille/> (30.10.2024).
- Lindholm, Camilla & Ulla Vanhatalo (toim). 2021. *The Handbook of Easy Languages in Europe*. Berlin: Frank & Timme. <https://doi.org/10.26530/20.500.12657/52628>.
- Lindholm, Camilla & Ulla Vanhatalo. 2021. Introduction. *The Handbook of Easy Languages in Europe*. Camilla Lindholm & Ulla Vanhatalo (toim). 11–26. Berlin: Frank & Timme. <https://doi.org/10.26530/20.500.12657/52628>.
- Maaß, Christiane. 2020. *Easy Language – Plain Language – Easy Language Plus. Balancing Comprehensibility and Acceptability*. Berlin: Frank & Timme. <https://doi.org/10.26530/20.500.12657/42089>.
- Maaß, Christiane, Isabel Rink & Silvia Hansen-Schirra. 2021. Easy language in Germany. Camilla Lindholm & Ulla Vanhatalo (toim), *The Handbook of Easy Languages in Europe*, 191–218. Berlin: Frank & Timme.
- Mae, Linnu, Pertti Rajala & Hannu Virtanen. 1996. Viron taival = Eesti tee. Helsinki: Kirjastopalvelu.
- Noronkoski, Sanni. 2020. *Syyssatoa kun katselee, tuumii, että ”ouhjee”?* Nollasubjekti selkokielisessä *Leija-lehdessä*. Kandidaatintutkielma. Helsingin yliopisto, suomen kieli.
- Oikeusministeriö. 2024. <https://vaalit.fi/selkokielista-tietoa-eu-vaaleista> (30.10.2024).
- Onikki-Rantajääskö, Tiina. 2024. *Suomi osallisuuden kielenä: Selvitys suomen kielen tilasta 2020-luvun puolimaissa*. Oikeusministeriön julkaisuja, Selvityksiä ja ohjeita 2024:20. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-141-0>.
- Papunet. 2024. Papunet-verkkopalvelu. Kehitysvammaliitto ry. <https://papunet.net/materiaalit/selkokieliset-verkkokirjat/> (30.10.2024).
- Rapatti, Katriina. 2008. Tekstin vuorovaikutteisuus avaimena ymmärrykseen. Johanna Tanner & Marja Kokkonen (toim), *Suomenopetus, kielitaito ja tutkimus*, 69–108. Kakkoskieli 6. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen ja kotimaisen kirjallisuuden laitos. <https://helda.helsinki.fi/bitstreams/053fd5a2-4058-4079-9e9c-03796783959a/download> (30.10.2024).

- Satasairaala. 2025. *Erityis- ja sairaalapalvelut*. <https://satakunnanhyvinvointialue.fi/palvelut/sairaala/> (07.03.2025).
- Selkeä kieli. 2023. Osa 1: Keskeiset periaatteet ja ohjeet. SFS-ISO24495-1:2023.
- Selkokeskus. 2019. *Selkokielen tarvearvio 2019*. <https://selkokeskus.fi/wp-content/uploads/2021/05/Tarvearvio-2019.pdf> (30.10.2024).
- Selkokeskus. 2022. *Selkomittari 2.0*. <https://selkokeskus.fi/selkokieli/selkokielen-mittari/> (30.10.2024).
- Selkokeskus. 2024a. *Selkokielen määritelmä*. <https://selkokeskus.fi/selkokieli/selkokielen-maaritelma/> (30.10.2024).
- Selkokeskus 2024b. *Selkojulkaisut*. <https://selkokeskus.fi/selkojulkaisut/> (30.10.2024).
- Selkokeskus. 2024c. *Selkokielen neuvottelukunta*. <https://selkokeskus.fi/tietoa-meista/selkokielen-neuvottelukunta/> (30.10.2024).
- Selkokeskus. 2024d. *Selkokielen toimintaohjelma 2024–2026*. <https://selkokeskus.fi/tietoa-meista/selkokielen-toimintaohjelma/> (30.10.2024).
- Selkosanommat. 2024. *Selkokeskus/Kehitysvammaliitto*. <https://selkosanommat.fi> (30.10.2024).
- Thompson, Geoff. 2012. Intersubjectivity in newspaper editorials: construing the reader-in-the-text. *English Text Construction* 5. 77–100. <https://doi.org/10.1075/etc.5.1.05tho>.
- Tiililä, Ulla & Kati Karvinen (toim). 2017. Elämän ja kuoleman tekstit. Kirjoittaminen sosiaali- ja hoitotyössä. <https://doi.org/10.23994/lk.65233> (30.10.2024).
- Tulijoki, Outi. 2022. *Monilauseiset virkkeet Kelan selkokielisellä verkkosivustolla*. Maisterintutkielma. Helsingin yliopisto, suomen kieli.
- Uotila, Eliisa. 2019. Selko Suomessa – Selkokielen kehitys ja sovelluksia. *Puhe ja kieli* 39(4). 307–324. <https://doi.org/10.23997/pk.74581>.
- Vaimupuu MTÜ. 2024. *Mis on lihtne keel?* <https://vaimupuu.ee/mis-on-lihtne-keel/> (30.10.2024).
- Valtasalmi, Idastiina. 2021. Selkoa ihmisestä: *Ihminen*-sanana merkitykset ja käyttö selkokielisissä sanomalehtiteksteissä. *Sananjalka* 63. 79–102. <https://doi.org/10.30673/sja.107345>.
- Valtasalmi, Idastiina. 2023. Essiivin funktiot ja käyttö perustason selkokielessä. *Virittäjä* 127(1). 4–27. <https://doi.org/10.23982/vir.111948>.
- Valtasalmi, Idastiina. 2024. *Teksti- ja käyttäjänäkökulmia selkokielen sanastoon*. Tampereen yliopiston väitöskirjat 1061. Tampere: Tampereen yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-3538-0>.
- Vanhatalo, Ulla, Camilla Lindholm & Tiina Onikki-Rantajääskö (toim). 2022. *Nordic Journal of Linguistics*. Special Issue: *Easy Language Research* 45(2). <https://doi.org/10.1017/S0332586522000130>.
- Vasile, Sonja. 2022. S2-käyttäjärühmälle suunnatun lukutestin rakentuminen. *Virittäjä*, 126(2). 272–277. <https://doi.org/10.23982/vir.111954>.
- Vinni, Irja. 1998. *Tekstistä selkoa: kehitysvammaisten aikuisten selkokielisten ja yleiskielisten tekstien ymmärtäminen*. Valtakunnallisen tutkimus- ja kokeiluyksikön julkaisuja 76. Helsinki: Kehitysvammaliitto.
- Yle. 2024. *Selkouutiset*. <https://yle.fi/selkouutiset> (30.10.2024).

Abstract. Minna Jaakola: Principles of easy language in Finland. This article provides an overview of the principles of easy language, based on the situation in Finland. Easy language or easy-to-read (Finnish: *selkokieli*) and plain language (Finnish: *selkeä kieli*) are closely related concepts but refer to different forms of language. Their common goal is to be a form of linguistic communication that is as accessible as possible to every member of society. Easy language is simpler than plain language, intended for people for whom standard form and even the plain language variant of Finnish are too complex. Research from Finland and other countries shows that both concepts are relevant in language planning. This overview exclusively focuses on the principles of using easy language. In Finland, easy language has been in use since the 1980s. Various texts, including informative, instructive, and fictional works, are published in easy language. This overview compares the concept of easy language with plain language and standard language concepts, briefly introduces the development and research of easy language in Finland, and describes the main characteristics of the Easy Finnish. Finally, it briefly discusses whether easy language is needed as a separate form of language.

Keywords: easy language, easy-to-read, plain language, standard language, linguistic accessibility, Finnish